

สุนทรียศาสตร์ผ่านความงามทางภาษาและวัฒนธรรมไทย
AESTHETICS THROUGH THE BEAUTY OF LANGUAGE AND THAI
CULTURE

กิตติยา รัชมีแจ่ม* ฤดี กมลสวัสดิ์**

Kittiya Rutsamejam, Ruedee Kamonsawad

Received: February 22, 2019

Revised: March 03, 2019

Accepted: March 23, 2019

บทคัดย่อ

สุนทรียภาพของภาษาและจินตนาการของวรรณคดีเกิดขึ้นจากการใช้ภาษาที่เรียบง่าย ใกล้เคียงกับภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันที่สามารถให้น้ำหนักของการย้ำความรู้สึกและการถ่ายทอด ความคิดของผู้แต่งได้อย่างตรงไปตรงมา ผู้แต่งสามารถสื่อสารมายังผู้อ่านได้อย่างแนบเนียน โดยทั่วไปจินตนาการของผู้แต่งสามารถสร้างสัมผัสทางอารมณ์หรือการรับรู้ความงามทางภาษาได้ อย่างซาบซึ้ง จะเห็นได้ว่างานประพันธ์ที่ใช้ฉันทลักษณ์ชนิดเดียวกันอาจให้สัมผัสทางอารมณ์ต่างกัน สุนทรียภาพของภาษาและจินตนาการของกวีจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ด้วยความสามารถของกวีผู้ใช้ ประโยชน์จากอัจฉริยภาพของภาษาไทย รวมไปถึงการพรรณนาความที่เกินกว่าความเป็นจริงเพื่อสื่อ ความหมายของภาษาที่ลึกซึ้งและสวยงามจะเห็นได้ว่าวรรณคดีนอกจากจะมีคุณค่าด้านความงาม ทางภาษาแล้วยังเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนวิถีชีวิต สะท้อนค่านิยมสถานะความเป็นอยู่ ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีของสังคมในอดีตด้วย และช่วยยกระดับจิตใจเป็นแนวทางการ ประพฤติปฏิบัติตนของคนในสังคม อีกทั้งรวบรวมคตินิยมและคำสอนจากวรรณคดี ไว้เป็นแนวทาง ให้ผู้อ่านได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงชุมชนสังคม ทั่วไป เนื่องจากดั้งเดิมสังคมไทยในอดีตมีการยกระดับจิตใจด้วยหลักศาสนาและใช้ศาสนาเป็น เกณฑ์ในการกำหนดวิถีชีวิตและคุณธรรม ซึ่งปรากฏในวรรณคดีคำสอนและสุภาษิตซึ่งคนไทยได้ใช้ เป็นหลักยึดเหนี่ยวสืบทอดกันมาช้านานตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน และได้ยึดถือเป็นหลักในการ ปฏิบัติตนตามวิถีทางที่ถูกที่ควรตลอดมา

คำสำคัญ : สุนทรียศาสตร์, ความงามทางภาษา, วัฒนธรรมไทย

* Program in Thai Bansomdejchopraya Rajabhat University.

** Program in Thai Bansomdejchopraya Rajabhat University.

ABSTRACT

Aesthetics of language and imagination of literature came from the use of the simple language which was similar to language that used in daily day, this emphasized on feeling and it conveyed thinking of the authors clearly. The authors can communicate to the readers easily. The imagination of the authors can construct aesthetics with temper or awareness of the beauty of language impressively. Hence, the poetry which used the same prosody might be different feeling, The aesthetics of language and imagination of poetry could be happened by the ability of poets who took the genius of Thai language, including exaggeration to communicate the meaning of language deeply and beautifully. We could see that literature was not only the worth of beauty, but also it was the culture heritage that gave an expression of life, social value of living, belief, culture, tradition of the previous society. These provided entertainment for readers and they were the guide of behavior of people in society. Moreover, there were morals and teaching from literature for readers who wanted to take information for analysis about the way of thai people's life by starting from their family to general community because Thai people in the past rose their mind by learning from religion and taking moral principles specified the way of life and virtue that appeared in teaching literature and proverb, Thai people have continued from Sukhothai until nowadays and they look the principles to behave in the right way in this. day and age.

Keywords: Aesthetics, the Beauty of Language, Thai Culture

1. บทนำ

เนื่องจากสุนทรียศาสตร์, สุนทรียภาพ, สุนทรียะและสุนทรียวิทยา ล้วนเป็นเรื่องของมนุษย์ที่มีความรู้สึกพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ เป็นลักษณะนามธรรมที่มีต่อธรรมชาติและงานศิลปะทุกสาขา จึงไม่สามารถสรุปความรู้สึกต่าง ๆ นั้นให้เป็นหนึ่งเดียวได้ดังที่ Wirun Tangcharoen (2003 : 28) ได้กล่าวถึง สุนทรียะหรือความงามอาจเป็นความงามของศิลปกรรม ธรรมชาติ

สิ่งแวดล้อมรวมทั้งความประณีตงดงามของจิตใจความประณีตงดงามของการใช้ชีวิตส่วนตัวและชีวิตที่มีส่วนร่วมกับศิลปกรรม (Fine Art) สุนทรียภาพจึงหมายถึงรวมถึง ความรู้สึกในความงาม ภาพที่งดงามทั้งที่อยู่ในความคิดหรือภาพของความงามในสมอง (Image of Beauty) แม้ว่ามนุษย์จะมีศักยภาพการรับรู้ความงามที่สามารถสัมผัสหรือรับความงามได้ต่างกัน ความงามที่อาจเกิดจากภาพจากเสียง จากจินตภาพจากตัวอักษร หรือจากประสาทสัมผัสอื่นๆ แต่ศาสตร์หรือวิชาที่เกี่ยวกับความงาม ตามแนวคิดของชาวตะวันตกนั้น สุนทรียศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาตะวันตกที่มีรากเหง้า มาจากปรัชญากรีกโบราณ ที่มุ่งแสวงหาความรักในภูมิปัญญา (Love of Wisdom) ที่มุ่งแสวงหาความจริง ความดี และความงาม ยังหมายรวมไปถึงความงามทางภาษา เรื่องราวของวิถีชีวิตชาวบ้าน ที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาไม่ว่าจะด้วยวิธีการบอกเล่าจดจำหรือจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เป็นเรื่องราวที่แสดงให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ความคิดความเชื่อ สภาพสังคม ค่านิยม ของชาวบ้านในท้องถิ่นต่างๆ ที่สำคัญวิถีชาวบ้านยังมีความสัมพันธ์กับภาษาอย่างแยกกันไม่ออกเพราะต้องอาศัยภาษาเป็นสื่อในการถ่ายทอดทำให้เราได้เห็นความหมายและความไพเราะแตกต่างกันไป การศึกษาวิถีชีวิตของไทยจะทำให้เราเข้าใจและรู้จักวิถีชีวิตของไทยอันเป็นพี่น้องร่วมสังคมร่วมวัฒนธรรมเดียวกัน และยังรู้จักวิถีชีวิตของบรรพชนไทยในอดีตที่ผ่านมาด้วย

2. ความหมายของสุนทรียศาสตร์

ความหมายของสุนทรียศาสตร์ Ari Sutthiphan (1990 : 239) และ Sakon Phungamdi (2004 : 30) ต่างกล่าวถึงสุนทรียศาสตร์ในเชิงที่ทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกเบิกบานยินดี อิ่มเอิบใจ โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นคุณค่า และเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ของมนุษย์ ซึ่งทำให้มนุษย์เกิดความซาบซึ้งในสิ่งที่แอบแฝงซ่อนเร้นเพื่อสร้างความนิยมชมชื่นร่วมกันตามลักษณะรูปแบบของผลงานที่มนุษย์สร้างขึ้นทุกแขนงทั้งนี้คุณค่าของความงามตามแนวคิดของสุนทรียศาสตร์จะเกี่ยวข้องกับการว่า (Aesthetic Matters) ซึ่งหมายถึงความงาม (Beauty) ด้วยเหตุนี้ประสบการณ์เกี่ยวกับคุณค่าทางความงามจึงมีความหมายเดียวกับการเกิดประสบการณ์ทางสุนทรียะ อย่างไรก็ตามมนุษย์แต่ละคนจะสามารถรับรู้ถึงคุณค่าของความงามในระดับที่ต่างกัน แม้จะเป็นเหตุการณ์หรือสิ่งเดียวกัน เนื่องจากมนุษย์มีเงื่อนไขทางกายภาพและทางจิตใจที่ต่างกัน หรือแม้แต่ Photchananukrom Chabap Ratchabandittayasathan (2011 : 1244) ให้ความหมายของสุนทรียภาพว่าหมายถึง ความงามในธรรมชาติหรือศิลปะที่แต่ละบุคคลสามารถเข้าใจและรู้สึกได้ตามความเข้าใจและตามความรู้สึกของแต่ละคนที่มีต่อความงามในธรรมชาติหรืองานศิลปะ ดังนั้นอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า สุนทรียศาสตร์ คือ การศึกษาถึงความงามทั้งในงานศิลปะและในธรรมชาติ

มนุษย์สามารถรับรู้คุณค่าของความงามทั้งในผลงานด้านศิลปะและความงามของธรรมชาติได้ด้วยประสาทสัมผัสเพื่อให้เกิดความซาบซึ้งเบิกบาน ยินดี อิ่มเอิบใจซึ่งหมายรวมถึงการรับรู้ในสุนทรียภาพด้านความงามทั้งหมดนั่นเอง

3. ความงามของภาษาผ่านจินตนาการของกวี

เมื่อเรากล่าวถึงภาษาในเบื้องต้นนั้น “ภาษา” คือระบบของสัญลักษณ์ที่ประกอบด้วยเสียงพูดของมนุษย์ที่กำหนดขึ้นเพื่อการสื่อสารในสังคม ภาษาพูดย่อมเกิดขึ้นก่อนภาษาเขียน และกำหนดตัวอักษรต่างๆเป็นเครื่องหมายแทนเสียงอีกทีหนึ่ง ซึ่งวรรณคดีในระยะแรกไม่ว่าจะสังคมใดก็ตามคือวรรณคดีมุขปาฐะ แม้ในสมัยที่มีวรรณคดีลายลักษณ์แล้ววรรณคดีมุขปาฐะก็ยังปรากฏอยู่ เช่น ในกิจกรรมการเล่นดอกสร้อย สักวา หรือเล่นเพลง ฉ่อย ลำตัด มโนห์รา กลอนลำ ฯลฯ

ภาษาในวรรณคดีส่วนใหญ่เป็นภาษาที่มีอยู่แล้วในสังคมในการประพันธ์อาภพกลีกลงภาษาปกติให้มีลักษณะผิดแผกไปจากความเคยชินเพื่อผลของการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นด้านเสียง ความหมาย หรือไวยากรณ์ ลักษณะดังกล่าวทำให้ภาษาในวรรณคดีให้สัมผัสพิเศษกว่าภาษาโดยปกติดังที่เสฐียรโกเศศกล่าวไว้ในการศึกษาวรรณคดีในแง่วรรณศิลป์ว่า “วรรณคดี ในความหมายอีกนัยหนึ่ง หมายถึงบทประพันธ์ซึ่งมีลักษณะเด่นในเชิงประพันธ์มีค่าทางอารมณ์และความรู้สึกแก่ผู้อ่านผู้ฟัง...” ลักษณะเด่นในเชิงประพันธ์ดังกล่าวย่อมอยู่บนพื้นฐานและขอบเขตของอัจฉริยภาพของภาษา กล่าวคืออัจฉริยภาพของภาษานี้สามารถแบ่งออกเป็น 4 ส่วนย่อยคือ อัจฉริยภาพด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนผู้แต่งย่อมต้องเข้าใจอัจฉริยภาพของภาษา ทั้งด้านเสียง ไวยากรณ์ และความหมาย อัจฉริยภาพของภาษาในงานประพันธ์ก็เช่นกัน เช่น โคลงเป็นคำประพันธ์ที่เกิดขึ้นในขณะเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยมี 3 ระดับ ผู้แต่งสามารถปรุงแต่งภาษาปกติให้มีลักษณะพิเศษโดยการเน้นเสริมเติมตัดหรือพลิกแพลงภาษาได้โดยไม่ขัดกับระบบและอัจฉริยภาพของภาษา ทั้งนี้ก็เพื่อสัมฤทธิ์ผลของการสื่อสารหรือความพึงพอใจทางสุนทรียะนั่นเอง หรือตัวอย่างจากบุคคลที่มีอัจฉริยภาพด้านภาษาและการสื่อสารสังเกตได้จาก การที่คนๆนั้นสามารถพูดได้หลายภาษา พูดได้น่าสนใจสื่อสารใจความสำคัญตามความต้องการได้ ฟังแล้วจับใจความได้ดี แล้วนำมาสรุปได้ อ่านหนังสือแล้วสรุปมาเล่าให้ฟังได้ เขียนเรียงความหรือบทความได้น่าสนใจ มีความเข้าใจในโครงสร้างของภาษา ไวยากรณ์ และรากศัพท์ เป็นต้น

ลักษณะเด่นของภาษาในเชิงประพันธ์ย่อมปรากฏได้ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง เช่นการซ้ำเสียงพยัญชนะเพื่อย้ำนำหนักของความรู้สึกและจินตนาการ การซ้ำคำเพื่อสร้างสมดุลทาง

โครงสร้างและโยงความคิดเชิงเปรียบเทียบดังตัวอย่างการซ้ำคำ เช่น ในลิลิตยวนพ่ายกวีเล่นคำว่า “หาย” ที่ต้นและท้ายบทให้ซ้ำกัน ดังนี้

เป็นสร้อยโสภิศพัน	อุปมา
โสรมสรวงศิริธรรงค์	เวียไว้
จงคงคู่กล้า	ยืนโยค
หายแผ่นดินฟ้าไหม้	อย่าหาย

(ลิลิตยวนพ่าย) (Lilit Yuan to Retreat)

สื่อความว่าขณะที่แผ่นดินและฟ้าหายไปด้วยไฟกลับเผาไหม้ จากบทประพันธ์กวีใช้คำว่า “จงคง” และ “อย่าหาย” ซึ่งภาวะตรงกันข้ามของธรรมชาติเห็นได้ว่าผลปรากฏด้วยความเชื่อจากบทประพันธ์อันเป็นนฤมิตรกรรมในอำนาจของการของมนุษย์จึงใช้ “จง” และ “อย่า” กำกับคำกริยาของประโยคในลักษณะคำสั่งในบทที่ 3 และ 4 ของโคลง (Duangmon Chitchamnong and Suchitra Chongsathitwatthana 2012 : 7) นอกจากให้เห็นความไพเราะที่มีความสวยงามของการใช้คำแล้วยังเห็นการให้น้ำหนักของคำด้วยเช่นกัน

กล่าวได้ว่าสุนทรียภาพของวรรณคดีเกิดจากการใช้ภาษาที่สนองจุดประสงค์ของการสื่อสาร ผู้รับสารจำเป็นต้องเอาใจใส่ต่อการอ่านอย่างละเอียดโดยไม่อาจกระทำได้ด้วยการเล่นคำหรือถอดคำประพันธ์จากสารได้เพียงผิวเผิน ความรู้สึกนึกคิด อาจปรากฏเป็นชั้นความหมายในระดับต่างๆ กัน ถ้อยคำในภาษาอาจไม่บอกความรู้สึกโดยตรงแต่จะบรรยายหรือพรรณนาเป็นภาพแสง สี และความเคลื่อนไหวต่างๆ ความประสานกันขององค์ประกอบเหล่านี้เกิดขึ้นด้วยพลังของการจัดระบบแรงกระทบอารมณ์ของผู้แต่งซึ่งเรียกว่า **จินตนาการ** อันเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งของสุนทรียภาพ และการต้องการสื่อความงามของภาษาให้ผู้อ่านเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

บทบาทของภาษาในวรรณคดีจึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสุนทรียภาพอย่างเหนียวแน่น สุนทรียภาพเป็นเรื่องของคุณภาพแห่งศิลปะภาษาที่มีบทบาทในการสื่อสาร ผู้ประพันธ์จึงต้องเลือกสรรถ้อยคำเพื่อให้เกิดความไพเราะเพื่อแสดงออกถึงความคิด อารมณ์ของตนเอง ด้วยเหตุนี้ผู้ประพันธ์จึงต้องสร้างสรรค์วรรณกรรมด้วยภาษาที่มีคุณค่าทางสุนทรียะ และถ่ายทอดจนผู้อ่านเกิดจินตภาพไปตามจินตนาการของกวีการถอดภาพในใจออกมาเป็นถ้อยคำก็ต้องกระทำด้วยการเลือกสรรถ้อยคำด้วยจุดมุ่งหมายที่จะสร้างภาพในจินตนาการนั้นให้ปรากฏชัดอย่างใกล้เคียงที่สุดในจินตนาการของผู้อ่าน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างบทพรรณนาชมโฉมนางในวรรณคดีที่เราจะพบได้ซ้ำๆ กันในวรรณคดีหลายเรื่อง และดูเหมือนกวีต่างยึดถือเป็นแบบฉบับ จนกลายเป็นประเพณีของการแต่งวรรณคดีดังที่เรียกว่าปรัมปราคติทางวรรณคดี (Literary Tradition) ดังเช่น การชมโฉมว่า

หน้างามเหมือนเดือนเพ็ญ ฟันงามเหมือนนิลเจียรไนตามแนวปริมปราศติ หรือจะชมอย่างค่านิยมปัจจุบันว่าฟันขาวเหมือนไข่มุกก็ตาม ล้วนเป็นจินตนาการลักษณะแคบตายตัว เพราะเป็นการแสดงแรงกระทบอารมณ์ที่คล้อยตามกัน ผู้รับสารจะไม่ตอบสนองอะไรมากไปกว่าการนึกเห็นความงาม ผ่องนวลของใบหน้า ความดำขลับแวววาวหรือขาวเป็นประกายของฟันที่เรียงกันเป็นระเบียบ หรือจากบทพระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนาเมื่ออิเหนายกทัพออกจากเมืองหมันหย้าเพื่อรบศึกกะหมิงกุหนิงที่มาติดพันเมืองดาหาอยู่นั้นได้คร่ำครวญถึงนางทั้งสามผู้ชยา ดังคำประพันธ์ต่อไปนี้

ว่าพลางทางชมคณานก	โผผกจับไม้ยังมี
เบญจวรรณจับวัลย์ชาติ	เหมือนวันพีเกลสามสุดามา
นางนวลจับนางนวลนอน	เหมือนพีแนบนวลสมรจินตะหรา
จากพรากจับจากจันรรจา	เหมือนจากนางสการะวดี
แขกเต้าจับเต้าร้างร้อง	เหมือนร้างห้องมาหยาธรมี
นกแก้วจับแก้วพาที	เหมือนแก้วพีทั้งสามสั่งความมา

(อิเหนา) (Inao : Wannakadeewijak)

กลวิธีในคำประพันธ์ที่ยกมานี้เป็นที่รู้จักกันว่า “การเล่นคำ” เป็นการนำคำที่มีเสียง

กลวิธีในคำประพันธ์ที่ยกมานี้เป็นที่รู้จักกันว่า “การเล่นคำ” ในที่นี้เป็นการนำคำที่มีเสียงเหมือนกันมาเทียบกันโดยไม่คำนึงว่าจะมีความหมายเกี่ยวโยงกันหรือไม่ ก็คือการใช้คำพ้องเสียงนั่นเอง คือ เบญจวรรณ (ชื่อนก) วัลย์ (ไม้เถา) – วัน (เวลา) นางนวล (ชื่อนก) – นางนวล (ชื่อต้นไม้) นวลสมร (คำเรียกนาง) - จากพราก(ชื่อนก) จาก (ชื่อต้นไม้ขึ้นเป็นกออยู่ตามริมฝั่งน้ำกร่อยป่าชายเลน) – จาก (กริยาของตัวละคร) เต้าร้าง (ชื่อต้นไม้ต้นคล้ายหมาก) – ร้าง (กริยาของตัวละคร) และ นกแก้ว (ชื่อนก) – แก้ว (ชื่อต้นไม้) – แก้วพี (คำเรียกนาง)

แก่นความคิดของคำประพันธ์นี้ก็คือประสบการณ์ปัจจุบัน ที่ได้พบเห็นและกลายเป็นเครื่องปลูกเร้าความทรงจำถึงประสบการณ์ในอดีตคือความสัมพันธ์ฉันสามีภรรยา ความใกล้ชิดสนิทสนมด้วยความเสน่หา และความพลัดพราก โดยเฉพาะอย่างหลังเป็นประสบการณ์ที่ดำเนินสืบมาจนถึงปัจจุบันขณะคร่ำครวญรำพันถึงนางอันเป็นที่รัก มีจุดมุ่งหมายที่จะแสดงลักษณะที่เรียกว่าจิตประหวัด (association of mind) แต่เป็นการเชื่อมโยงจินตนาการของกวีให้เกิดแรงกระทบอารมณ์ด้วยภาพ ผู้อ่านไม่มีความจำเป็นที่จะต้องรู้จักนกต่างๆ ที่กล่าวถึง เช่น เบญจวรรณ นางนวล จากพราก แขกเต้า และนกแก้ว ว่ามีลักษณะรูปร่างและสีส่นอย่างไร นกจากพรากที่จับต้นจากเป็นเครื่องหมายของการจากโดยที่ในความเป็นจริงนั้นนกที่เห็นไม่ได้จากอะไรเลย ผู้ประพันธ์ได้จัดวางไว้ตายตัวแล้วว่าจากพรากก็ต้องเกี่ยวข้องกับการจาก เต้าร้างก็ต้องเกี่ยวข้องกับการร้าง นกแก้วก็

ต้องสัมพันธ์กับนางแก้ว โดยไม่มีทางจะนึกเป็นอื่น หรือคิดต่อเนื่องให้กว้างไกลออกไปได้ เอกภาพของคำประพันธ์ดังกล่าว จึงเป็นเอกภาพที่เกิดจากความประสานอย่างง่ายเป็นประสบการณ์อันเฉพาะเจาะจง และเป็นแรงกระทบอารมณ์ที่คล้อยตามกันอย่างสวยงามทั้งความคิดและภาษา

จะเห็นได้ว่าจินตนาการที่ลึกซึ้งกว้างขวางนั้น มีคุณค่ามากกว่างานฝีมือที่เน้นการจำกัดความคิดตามแบบแผน ผู้อ่านจะตอบสนองบทกวีได้กว้างไกลโดยไม่สะดุดอยู่กับการตีความที่หยุดนิ่งตายตัวคำบางคำอาจตีความแตกแขนงออกไปได้หลายอย่าง โดยไม่ทำให้เกิดความฉงนหรือสับสนในการสื่อความหมาย หากยิ่งทำให้รู้สึกว่าการนิพนธ์นั้นลุ่มลึกและช่วยยั่วให้ค้นคิดหาคำตอบมากขึ้น

การสร้างพลังอารมณ์เพื่อให้กระทบใจผู้อ่านเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในวรรณคดีเช่นเดียวกับงานศิลปะอื่นๆ การสร้างความกระทบอารมณ์จะทำให้ผู้อ่านเคลิบเคลิ้มเลื่อนไหลจากโลกแห่งความเป็นจริง โดยอาศัยความชัดเจนทางวรรณศิลป์ทั้งในแง่ศิลปะการแต่งและพลังทางภาษา ความเกินจริงจึงเป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์ในการสร้างภาพพจน์ประเภทหนึ่ง (Hypobole) ภาพพจน์ประเภทนี้มีได้มุ่งให้เห็นภาพที่เป็นจริงตามตัวหนังสือ แต่ต้องการให้ผู้อ่านได้ความรู้สึก ฉะนั้นการเกินจริงหรือผิดความเป็นจริงเป็นเอกลักษณ์ของกวี เพราะมิได้มีจุดประสงค์เพื่อบิดเบือนความจริง แต่ต้องการสร้างพลังทางอารมณ์ความรู้สึกที่อยู่เหนือเหตุผล เช่น การกล่าวว่า “ร้องไห้จนน้ำตาเป็นสายเลือด” เราก็มิได้หมายความว่าจริงแต่ต้องการให้เข้าถึงอารมณ์และความรู้สึกที่หนักหนาและท่วมท้น (Ruenruethai Satchaphan, 2001 : 29)

ในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์บทชมรถพระที่นั่งของทศกัณฐ์ส่วนหนึ่ง แล้วทรงรับสั่งให้สุนทรภู่แต่งต่อ ภาพของรถพระที่นั่งจากจินตนาการของศิลปินทั้งสองจึงเป็นศิลปวัตถุที่ใหญ่โต น่าสะพรึงกลัวเพราะ “กว้างยาวใหญ่เท่าเขากักรवाल” และ “คุมดงกัณฑ์เป็นคว้นกว้าง เทียมสิ่งหวังวางข้างละแสน” เวลาที่ทศกัณฐ์ทรงรถนี้ทำให้ “พื้นแผ่นดินกระเด็นไปเป็นจุณ นทีดีฟองนองระลอก คลื่นกระฉอกกระฉ่อนชลชันชุ่น เขาพระสุเมรุเอนเอียงอ่อนละมุน อานนท์หนุนดินดานสะท้อนสะท้อน” ส่วนกองทัพที่ตามมาส่ง “ก้องกัมปนาท” และมากมายจน “บดบังสุริยันตะวันเดือน” ในฐานะผู้อ่านจึงมีต้องสงสัยเลยว่ารถพระที่นั่งองค์นี้เหมาะสมกับพระอิสริยยศของทศกัณฐ์ผู้ยิ่งใหญ่เพียงไร

ภาพเกินจริงในวรรณคดีจึงเป็นเรื่องที่สัมพันธ์กับอารมณ์ความรู้สึก เป็นการย้าความเพื่อให้ความรู้สึกนั้นหนักแน่น เข้มข้นขึ้นไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกใดก็ตาม ลีลาความงามของภาษาผ่านจินตนาการของกวีโดยเฉพาะบทร้อยกรองมีความสอดคล้องกับเสียงของคำที่ใช้ไม่ว่าจะความไพเราะในด้านเสียงสัมผัส เสียงวรรณยุกต์ เมื่อนำมาใช้อย่างเหมาะสมก็จะทำให้บทร้อยกรองไพเราะมากยิ่งขึ้น

4. ความสัมพันธ์ของภาษากับวัฒนธรรมไทย

Prasit Kapklon and Nipphon Insin (1990: 6) กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมไทย สรุปได้ว่าภาษาไทยเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยเพราะฉะนั้นภาษาไทยจึงมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมไทยสาขาอื่นๆ ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเดียวกัน ภาษาไทยเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมไทยเรามองเห็นและเข้าใจวัฒนธรรมไทยได้ไม่ว่าในอดีตหรือในปัจจุบันภาษาไทยจะสะท้อนให้เห็นความเป็นอยู่ ความเชื่อ ทศนคติ ความคิด ค่านิยม สภาพสังคมของคนไทยได้อย่างกระจ่างชัด ตัวอย่างเช่น สำนวนพูดที่คนไทยนิยมพูดกันเมื่อเกิดปัญหาว่า “ช่างเถอะ ไม่เป็นไร” “ลืมเสียเถิด” “คิดเสียว่าเป็นกรรมของเรา” “กรรมจริง” “ขอकिनมากกว่านี้” ลักษณะการพูดเช่นนี้สะท้อนให้เห็นความคิดความเชื่อและค่านิยมได้ดี หรือการที่คนไทยนิยมใช้สรรพนามแทนบุคคลที่พูดด้วยและเป็นบุคคลที่อาวุโสกว่ามักใช้ว่า “พี่” “ลุง” “ป้า” “น้า” “อา” หรือตัวอย่างจากวรรณคดีเรื่องอิเหนาพระราชินีพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ตอนทีกล่าวว่า

“ฝ่ายฝูงสาวสาวชาวกรุง	ก็บำรุงรูปโฉมเฉิดฉัน
ขัดขม้นหนนเนื้อเจ้าจันทน์	หวิมคมสันกันไร
ที่ลูกเหล่าเผ่าพงศ์พวกผู้ดี	รูปทรงสงศรีผ่องใส
ซ่อนตัวกลัวจะเก็บเป็นนางใน	ถึงมีงานการใหญ่ไม่ไปดู
นางพวกเพ็งตรุณรุ่นสาว	เจ้าบ่าวไปปลุกหอขอสู่
บ้างลอบลักรักเร้นเป็นซู้	หมากพลูพวงมาลัยให้กัน
พวกหนุ่มหนุ่มพากเพียรเวียนแวดชาย	มุ่งหมายรักใคร่ไฝฝัน
หยอกเอนเดินเคียงเคียงมัน	ติดพันพูดจาเป็นแบบคาย
บ้างติดนิ้วผิวปากทำเพลง	ล้วนนักเลงเจ้าชู้ฉุยฉาย
ลดเลี้ยวเที่ยวเล่นตามสบาย	หญิงชายเป็นสุขทุกคืนวัน”

(อิเหนา) (Inao: Phutthaloetla Naphalai, His Majesty King)

บทกลอนตอนนี้ได้สะท้อนให้เห็นสภาพชีวิต ความคิด และวัฒนธรรมหลายอย่างของคนไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น บางอย่างยังคงสืบทอดมาถึงปัจจุบัน เช่นสาว ๆ ชาวกรุงต่างก็รักสวยรักงาม มีการสู่ขอและมีการขอหมากันตามประเพณี พวกหนุ่ม ๆ ชอบบหยอกเอนเกี้ยวพาราสี ทั้งฝ่ายหญิงฝ่ายชายต่างก็มีความสุข แม้ว่าปัจจุบันบางอย่างก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แต่

สิ่งที่สื่อให้เห็นวิถีความเป็นอยู่ของคนรุ่นแล้วรุ่นเล่าคือความสวยงามของภาษาที่สอดคล้องสัมพันธ์กับวัฒนธรรมไทยผ่านเรื่องราวต่างๆมากมาย

จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมนั้น ทำให้เราได้เห็นความแตกต่างของวัฒนธรรมในหลายแง่มุมที่เป็นความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งสองสิ่งนี้เป็นของคู่กัน จะแยกจากกันไม่ได้ถ้าไม่มีภาษาวัฒนธรรมจะเจริญงอกงามอยู่ในความสนใจของคนได้ยาก เพราะขาดเครื่องมือสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งในทางกลับกันวัฒนธรรมเป็นหลักสำคัญที่จะปรุงแต่งให้ภาษาเกิดระเบียบมีกฎเกณฑ์ด้วยการเพี้ยนคำ และนำมาใช้อย่างเหมาะสมตรงคุณค่าอยู่ในความนิยมทุกยุคสมัย

5. วัฒนธรรมในการใช้ภาษาของสังคมไทย

การใช้ภาษาให้สามารถสื่อความหมายได้ตามจุดประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆซึ่งหลักสำคัญที่สุดของวัฒนธรรมในการใช้ภาษาก็คือใช้ภาษา ใช้อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคลในสถานการณ์ต่างๆ ดังตัวอย่างที่ว่าถ้าชาวบ้านพูดกับพระมหากษัตริย์ในโอกาสที่องค์พระประมุขเสด็จเยี่ยมพสกนิกรในท้องถิ่นชนบทด้วยถ้อยคำธรรมดาสามัญไม่ใช้ราชาศัพท์ ในสถานการณ์อย่างนี้การใช้ภาษาของชาวบ้านอาจไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมการใช้ภาษาไทย แม้ว่าที่ถูกต้องใช้คำราชาศัพท์ก็ตาม แต่ชาวบ้านจะไม่ได้รับคำตำหนิจากใครๆ เพราะเป็นการแสดงความจงรักภักดีตามแบบของชาวบ้าน แต่ถ้าผู้ว่าราชการจังหวัด ครู อาจารย์ บุคคลที่มีความรู้ กราบพูลองค์พระประมุขด้วยถ้อยคำธรรมดาสามัญโดยไม่ใช้คำราชาศัพท์สถานการณ์เช่นนี้ถือว่าผู้กราบทูลใช้ภาษาไม่ถูกต้องอาจถูกตำหนิติเตียนจากสังคมได้ หรือหากเราจะนิมนต์พระสงฆ์ไปทำบุญขึ้นบ้านใหม่ในสถานการณ์เช่นนี้เราจะใช้คำพูดอย่างไร ขึ้นต้นว่าอย่างไร เราต้องการขอความช่วยเหลือจากอาจารย์ ต้องการให้อาจารย์สอนพิเศษให้ในเรื่องที่ไม่เข้าใจเราจะพูดอย่างไรจึงจะเหมาะสม เมื่อเราไปเยี่ยมเพื่อนที่บ้านขณะที่พบพ่อแม่ของเพื่อนเราจะกล่าวทักทายว่าอย่างไร ถ้าเราได้รับการกำหนดให้พูดแสดงความอาลัยในโอกาสที่เพื่อนร่วมชั้นเรียนคนหนึ่งต้องย้ายโรงเรียนตามผู้ปกครองไปจังหวัดอื่นเราจะพูดอะไรบ้างแสดงความดีใจหรือเสียใจ ประเด็นต่างๆเหล่านี้ล้วนแต่เป็นเรื่องวัฒนธรรมในการใช้ภาษาทั้งสิ้น

Wirachai Michop (1987:13) ได้เสนอแนะหลักของการใช้ภาษาบางสถานการณ์ไว้ดังนี้

1. อายุและประสบการณ์ ผู้ที่มีอายุต่างกันย่อมจะใช้ภาษาไม่เหมือนกัน เช่น เด็กมีภาษาแตกต่างกับผู้ใหญ่ อย่างที่เรียกกันว่าภาษาของเด็ก ผู้ใหญ่รู้ถ้อยคำต่างๆ มากกว่าเด็ก ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้ใหญ่มีประสบการณ์มากกว่าเด็ก การใช้ภาษาของผู้ที่ต่างวัยกัน และมีประสบการณ์

ต่างกันจึงเผยแพร่นอกไปเป็นธรรมดา นอกจากนั้นการใช้ภาษาระหว่างผู้ต่างวัยกันยังต่างกัน เช่น ในสังคมไทยผู้ที่มีอาวุโสน้อยกว่าเคารพผู้ที่สูงอายุกว่า จึงใช้ภาษาที่แสดงความยกย่องนับถือ อาทิ ใช้สรรพนามแทนตัวเองว่า หลุ กระผม ดิฉัน ฯลฯ และถ้าพูดกับผู้ที่มีอายุเท่าเทียมกัน หรือเสมอกันมักจะใช้สรรพนามแทนตัวเองว่า เรา ฉัน ผม ฯลฯ ส่วนผู้ที่มีอายุสูงกว่าก็ใช้สรรพนามแทนตัวเองอีกอย่างหนึ่งเป็นต้น

2. ความใกล้ชิด ผู้ที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก ย่อมใช้ภาษาอย่างเป็นกันเองมากกว่า ผู้ที่ใกล้ชิดกันน้อย เช่น การพูดจาของผู้ชายรู้จักกันดี เป็นเพื่อนกันมานานหรือเป็นเกลอกันอาจจะใช้สรรพนามว่า กู มึง อ้าว ลื้อ เอ็ง ข้า ฯลฯ ซึ่งไม่ถือว่าเป็นการพูดที่ไม่สุภาพ แต่การใช้คำเหล่านี้ใช้พูดกันเป็นการส่วนตัวเท่านั้นจะไม่ใช้พูดต่อหน้าผู้อื่นที่ไม่คุ้นเคยกันส่วนคนที่ไม่รู้จักกัน จะไม่ใช้ภาษาอย่างนี้ ฉะนั้นจึงต้องระมัดระวังการใช้ถ้อยคำ เช่น การใช้สรรพนามว่า ผม ดิฉัน คุณ ท่าน ไต่เท้า ฯลฯ ให้ถูกตามครรลองระเบียบของสังคม

3. เพศ ผู้ที่มีเพศต่างกันใช้ถ้อยคำบางอย่างแตกต่างกันไป อย่างเช่นคำสรรพนาม และคำขานรับ ผู้หญิงใช้ว่า ดิฉัน ค่ะ ขา เจ้าค่ะ ฯลฯ ผู้ชายใช้ว่า ผม ครับ ขอรับ ขอรับกระผม ฯลฯ คำบางคำใช้เฉพาะผู้หญิงเท่านั้น เช่น อี นาง นางสาว คุณนาย สวยงาม อ่อนช้อย ฯลฯ แต่บางคำก็ใช้เฉพาะผู้ชาย ดังเช่น นาย หล่อ บึกบึน อ้าย ฯลฯ

4. โอกาส เมื่ออยู่ในโอกาสที่ต่างกันย่อมทำให้ใช้ภาษาผันแปรต่างออกไป เช่น การพูดในที่ประชุมต้องใช้ภาษาแบบแผนที่เป็นพิธีการเมื่ออยู่ต่อหน้าชุมชนที่มีสุภาพสตรีห้ามพูดคำหยาบคายลามก แต่ถ้าอยู่กันเฉพาะผู้ที่คุ้นเคยกันก็ใช้ภาษาแบบเป็นกันเองได้ เช่น ใช้คำว่ารับทาน กิน ที่บ้าน หรือกับผู้รู้จักกันดี หากว่าเขียนเรียงความหรือเขียนตอบสอบเลื่อนชั้นเรียนก็ต้องใช้ภาษาแบบแผนซึ่งเป็นที่รับรองกันทั่วไปเป็นต้น

5. อาชีพ บุคคลที่อยู่ในวงอาชีพที่ต่างกัน แม้ว่าจะพูดใช้ภาษากันได้เข้าใจเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ยังมีศัพท์เฉพาะที่ใช้ซึ่งรู้เรื่องกันเฉพาะในวงอาชีพนั้นๆ อาทิ ศัพท์เฉพาะของแพทย์ ศัพท์เฉพาะของนักวิทยาศาสตร์ ศัพท์เฉพาะของนักธุรกิจ ศัพท์เฉพาะของนักกฎหมาย และศัพท์เฉพาะของครู เป็นต้น

6. การอบรมเลี้ยงดูและการศึกษา ผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูและการศึกษาไม่เหมือนกัน เช่น ผู้ที่ถูกอบรมอย่างมีระเบียบวินัย ผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาหรือผู้ที่ได้รับการศึกษา ย่อมใช้ภาษาไม่เหมือนกันบางคนชอบใช้คำหยาบ บางคนใช้ภาษาไม่ถูกโอกาส ก็เพราะไม่ได้รับการศึกษาที่ดีพอนั่นเอง

7. ตำแหน่งและฐานะทางสังคม ได้แก่ ตำแหน่งทางหน้าที่การงานคุณวุฒิและชาติวุฒิ ย่อมทำให้การใช้ภาษาผิดแผกออกไปด้วย อาทิผู้บังคับบัญชาพูดกับผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ใช้คำสรรพนามแทนตัวเองและผู้ที่ถูกพูดถึงอย่างหนึ่ง ในทางกลับกันผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาใช้คำสรรพนามพูดกับผู้บังคับบัญชาอีกอย่างหนึ่ง ครูพูดกับศิษย์ใช้สรรพนามแทนตัวเองต่างกับศิษย์พูดกับครู หรือการใช้ภาษาพูดกับพระสงฆ์ และเจ้านายเชื้อพระวงศ์ก็มีภาษาใช้เฉพาะอีกอย่างหนึ่งเป็นต้น

8. สภาพทางภูมิศาสตร์ ผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นต่างกัน สภาพของสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์เป็นตัวกำหนดให้ใช้ภาษาแตกต่างกับผู้ที่อยู่ในถิ่นอื่น เช่น คนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง และภาคใต้ของประเทศไทยใช้ภาษาไม่เหมือนกันทั้งในด้านการออกเสียงและการใช้ถ้อยคำบางคำ

จะเห็นได้ว่าภาษานั้นสอดคล้องกับวัฒนธรรมกับวิถีของคนไทยอย่างแยกไม่ออก หากเราใช้ภาษาได้ถูกต้องเข้าใจหลักของการใช้ภาษาตามสถานการณ์เราจะเข้าใจบริบทของการใช้ภาษาได้อย่างดี เพราะเมื่อเปรียบเทียบกับยุคสมัยในปัจจุบันหลักการใช้ภาษาตามสถานการณ์เหล่านี้นั้นถูกลืมหายไปตามระยะเวลา ซึ่งบางคนกลับมองว่าไม่ใช่เรื่องสำคัญเสียด้วยซ้ำ แต่หารู้ไม่ว่าเรานั้นเอง ที่กำลังจะทำให้วัฒนธรรมการใช้ภาษาที่ถูกต้องและสวยงามค่อยๆ เลือนหายไปจากสังคมไทย

6. ความสำคัญของภาษาในด้านการสืบทอดวัฒนธรรม

จะเห็นแล้วว่าภาษาไทยกับวัฒนธรรมไทยมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น โดยเฉพาะแง่หนึ่งที่ว่าภาษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชาวไทย มีลักษณะสากลเหมือนกับวัฒนธรรมของกลุ่มชนอื่น และยังมีลักษณะเฉพาะที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ ความเป็นไทยแสดงลักษณะเฉพาะกลุ่มของตนเองหลายประการ ดังที่ Prasit Kapklon and Niphon Insin (1990 : 163) กล่าวถึงลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมไทยไว้ดังที่จะสรุปเป็นแนวทางให้เห็นถึงความสำคัญของภาษาในด้านการสืบทอดวัฒนธรรม ดังนี้

1. เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้น วัฒนธรรมไทยส่วนใหญ่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาไม่โดยตรงก็โดยอ้อม การทำบุญและประกอบกรกุศลในวันสำคัญทางพุทธศาสนา การทำพิธีหรือประกอบประเพณีต่างๆ ต้องมีพิธีทางศาสนา การสร้างศิลปกรรมต่างๆ ส่วนใหญ่ก็เนื่องในกิจการศาสนาแทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านวิจิตรศิลป์ ประติมากรรม ภาพเขียน ภาพปั้น แกะสลัก เหล่านี้ล้วนเป็นศิลปะในทางศาสนาทั้งสิ้น

2. เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ เนื่องจากพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์กลางของอำนาจ เป็นศูนย์รวมความสนใจของชาวบ้านมาแต่โบราณกาลวัฒนธรรมไทยส่วนหนึ่งจึงสร้างสมเกี่ยวพันอยู่กับสถาบันนี้ เช่น การใช้คำราชาศัพท์ การสร้างพระบรมมหาราชวังด้วยฝีมือทางสถาปัตยกรรมที่เป็นเลิศ การแต่งวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ การมีงานพระราชพิธีต่างๆ มากมาย ดังตัวอย่าง รัฐพิธีพืชมงคล (Wichian Wachiraphahu, 1960 : 232-233 อ้างถึงใน Banthoeng Phaphichit 2006 : 91-92)

งานนี้เป็นประเพณีมาแต่โบราณเดิมถือเป็นงานพระราชพิธีและจัดเป็น 2 งานคือพิธีพืชมงคลและพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญภายหลังเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญได้ถูกยกเลิกไปคงเหลือแต่พิธีพืชมงคลนิมนต์พระสงฆ์ 11 รูป สวดมนต์และสวดคาถาพืชมงคลต่อท้ายสวดมนต์ ที่พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม พระที่นิมนต์มาในงานพิธีนี้ต่างกับงานรัฐพิธีอื่นๆ ไม่ได้นิมนต์โดยถือเกณฑ์วัดหรือตามสมณศักดิ์สูงต่ำ แต่นิมนต์พระราชอาคันเป็นหัวหน้าเพียงรูปเดียวโดยปกติก็ได้แก่ท่านเจ้าคุณพระมณฑลพิทยมุนี หรือเจ้าคุณพระมณฑลเทพมุนี (ในอดีต) ส่วนอีก 10 รูปนั้น นิมนต์เฉพาะเปรียญธรรม 9 ประโยคหรือเปรียญชั้นสูง กระทรวงเกษตรจะจัดนำพันธุ์ข้าวและพันธุ์พืชผักไปตั้งให้พระสวดทำพิธีเมื่อเสร็จพิธีแล้วก็นำพันธุ์ข้าวและพันธุ์พืชผักไปแจกแก่ชาวนาชาวสวนต่อไป งานรัฐพิธีพืชมงคลไม่ได้กำหนดวันไว้แน่นอนเหมือนงานรัฐพิธีอื่นแต่ก็ตกอยู่ในเกณฑ์ต้นเดือน 6 หรือเดือนพฤษภาคมโหรหลวงจะเป็นผู้หาฤกษ์ว่าในเดือนนั้นวันใดจะเป็นฤกษ์พืชมงคล แล้วจึงนำความขึ้นกราบบังคมทูลกำหนดงานรัฐพิธีต่อไป มาในปีพุทธศักราช 2503 รัฐบาลได้ฟื้นฟูให้มีพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญขึ้นเช่นแต่ก่อนอีกจึงจัดเป็นงาน 2 งาน วันแรกในวันที่ 1 พฤษภาคมเป็นพิธีพืชมงคลสวดมนต์ที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามรุ่งขึ้นวันที่ 2 เป็นวันประกอบพิธีพราหมณ์จรดพระนังคัลแรกนาขวัญที่ท้องสนามหลวง พระยาแรกนาเดินกระบวนอิสริยยศแห่เข้าสู่โรงพิธีพราหมณ์แล้วตั้งสัตยาธิษฐานหยิบผ้านุ่งแต่งกายไว้พร้อมเมื่อได้เวลาฤกษ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จไปประทับยังพลับพลาพระยาแรกนาพร้อมด้วยนางเทพียาตราออกจากโรงพิธีมีราชบัณฑิตและพราหมณ์นำไปสู่ที่แรกนาขวัญ เจ้าพนักงานจูงโคเทียมแอกพระยาแรกนาเจิมโคและไถ แล้วจึงไถตะไปโดยรี 3 รอบ โดยขวาง 3 รอบ หว่านธัญพืช พนักงานลั่นฆ้องชัย และโกลกลอีก 3 รอบ ปลดโคออกจากแอกพราหมณ์เสี่ยงของกิน 7 สิ่ง ตั้งเลี้ยงโคเสร็จแล้วแห่พระยาแรกนาด้วยกระบวนอิสริยยศออกจากโรงพิธีพราหมณ์ไป

3. เป็นวัฒนธรรมที่ผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมเข้ากับศาสนาพุทธและพราหมณ์ได้อย่างแนบสนิทวัฒนธรรมต่างๆ ของไทย โดยเฉพาะประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ มีทั้งลักษณะดั้งเดิมลักษณะของศาสนาพุทธและลักษณะของศาสนาพราหมณ์ปะปนกัน เช่น ประเพณีขึ้นบ้านใหม่

มีการตั้งศาลพระภูมิ เชิญผีบ้านผีเรือน ดูฤกษ์ยาม วันดีวันร้าย นิมนต์พระสงฆ์ทำพิธี มีการเจิม ประตูป้าน ฯลฯ ดังตัวอย่าง จากเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนพลายแก้วอายุได้ 8 ปี นางทองประสี ผู้มารดา ได้ให้บวชเป็นสามเณรเพื่อได้ศึกษาหาความรู้และดำเนินชีวิตเยี่ยงขุนไกรพลพายู้บิดา ความว่า

“...กูจะบวชลูกชายสายสุดใจ เอ็งจงไปเที่ยวหาผ้าเนื้อดี
ทำจีวรสบสไบลาด หาทั้งยามบาตรมาตามที...”

(ขุนช้างขุนแผน) (Khun Chang Khun Phaen: Kukrit Pramoj, M.R.)

จากคำประพันธ์เป็นการบอกให้ทราบว่าเครื่องบวชสามเณรนั้นไม่ต้องครบ 8 อย่าง (อัฐบริขาร) อย่างการบวชพระ ที่เห็นมีเพียงจีวร (ผ้าห่ม) สบง (ผ้าถุง) อังสะ (ผ้าคาดหรือเฉียงไหล่) บาตร (ภาชนะรับของทาน) เท่านั้น นอกนั้นมีของถวายพระที่นิมนต์มาในพิธีบวช

3. เป็นวัฒนธรรมที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ชื่นชมธรรมชาติมากกว่าจะเอาชนะธรรมชาติ เช่น กวีไทยนิยมบรรยายป่าเขาต้นไม้ สิ่งสารพัด ด้วยความชื่นชมในความงามของจิตรกรไทย วาดลายไทย ซึ่งบางส่วนเลียนแบบมาจากต้นไม้เถาวัลย์ที่มีอยู่ใกล้ตัว นักดนตรีไทยก็สร้างสรรค์ ทำนองเพลงที่เลียนสรพสำเนียงของธรรมชาติ นักแต่งเพลงมองเห็นความงามของป่าเขาและน้ำตก จนถ่ายทอดออกมาเป็นเพลงเขมรไทยโยคด้วยความชื่นชมดื่มด่ำ

4. เป็นวัฒนธรรมที่เน้นความละเอียดลออ ประณีตพิถีพิถันเข้มข้นเนิบนาบชีวิตชาวไทยในอดีตเป็นชีวิตที่ไม่รีบร้อน เนื่องด้วยมีชีวิตอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ไม่โหดร้ายทารุณ ไม่ต้องผจญกับภัยธรรมชาติอันร้ายแรงและดูน่ากลัวลักษณะเช่นนี้ทำให้วัฒนธรรมไทยแสดงออกถึงความประณีตละเอียดลออ เช่น การแกะสลัก การวาดภาพ การแต่งวรรณคดี การแสดงละครในการแสดงโขน ฯลฯ

5. เป็นวัฒนธรรมที่เน้นพิธีกรรม เช่น งานพิธี ซึ่งแสดงออกถึงความมีหน้ามีตา เช่น งานฉลอง วันแต่งงาน งานเผาศพ พิธีการแสดงออกในเรื่องของความหลังความศักดิ์สิทธิ์

6. เป็นวัฒนธรรมที่มีความอิสระเสรี มีลักษณะใครใคร่ทำอะไร มากกว่าการบังคับขู่เข็ญ ความรักในอิสระเสรีแสดงออกอย่างแจ่มชัดในศิลปกรรมทุกแขนงไม่ว่าจะเป็นดนตรี นาฏศิลป์ จิตรกรรมหรือสถาปัตยกรรม ดังตัวอย่าง พระนิพนธ์ของพระราชนิพนธ์เรื่องมหันพิทยาลงกรณ์ จากเรื่อง กนกนครกล่าวถึงความงามด้านสถาปัตยกรรม ว่า

“มณเฑียรเกือกทองก่องแก้ว เปรตแพรวเรื่องอร่ามงามสม
ช่อฟ้าเขตฟ้าน่าชม เกลียวกลมแลรับกับฟ้า

นภศูลสูงเยี่ยมเทียมเมฆ

รุจิเรขเรื่องรองห้องหล้า

ปราสาทมาศแก้วแววตา

อาภาฟ่องคำอำพร”

(กนกนคร) (Kanok Nakorn : Phittayalongkorn, Her Royal Highness Krom Muen)

หรือในตอนที่สุดนทรภูได้พรรณนาถึงมณฑปที่พระพุทธรูปประทับไว้ไนในราศพระบาท ซึ่งคำกลอนในตอนนี้อธิบายให้เห็นคุณค่าของสถาปัตยกรรมในสายตาของประชาชนได้ดี ดังนี้

“ทวาราทตรงหน้าบันไดนาค

มีรูปรากฏสองอสุรขันธ์

แสดะแยกโอษฐ์อำสองตามัน

ยืนยงพันแยกเขี้ยวอยู่อย่างเป็น

บันไดนาคนาคในบันไดนั้น

ดูผกผันเพียงจะเลื้อยออกโลดเล่น

ขำเขี้ยวขบปากเหมือนนาคเป็น

ตาเขม้นมองมุ่งสะดุ้งกาย

ขึ้นบันไดจะขึ้นไปมณฑปนั้น

สิงโตต้นสองตัวกระหนาบข้าง

ดูผาดแผ่นเหมือนจะเต็นไปตามทาง

ที่ชมพลาจขึ้นบนบันไดพลัน”

(นิราศพระบาท) (Journey to Phra Buddhababaat : Sunthorn Phu)

8. เป็นวัฒนธรรมที่เคารพยกย่องผู้อาวุโส พระสงฆ์ และวงศาคุณาญาติวัฒนธรรมไทย สอนถ่ายทอดให้คนไทยเคารพเชื่อฟังผู้หลักผู้ใหญ่ ญาติผู้ใหญ่ และพระสงฆ์องค์เจ้า ทำให้เกิดความอบอุ่นในสังคม

9. เป็นวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงความสนุกสนานร่าเริง นิยมชมชอบความสนุกสนานร่าเริง ไม่ตึงเครียด ขณะที่ทำงานอยู่ในไร่นาหนุ่มสาวก็มีการร้องเพลงโต้ตอบกันอย่างมีความสุข ยามมีงานพิธีหรือประเพณีใดๆ ต้องมีความสนุกสนาน เช่น การละเล่นมหรสพต่างๆ ประกอบอยู่ด้วยเสมอ แม้ในพิธีศพก็ไม่ได้ละเว้น

10. เป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะยืดหยุ่น มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมใหม่อยู่เสมอ มีการประสานระหว่างเก่ากับใหม่ ประสานวัฒนธรรมต่างประเทศให้สอดคล้องกลมกลืนกับวัฒนธรรมไทย มีลักษณะยอมรับมากกว่าลักษณะคับแคบ เช่น การนำเอาเครื่องดนตรีต่างประเทศ (จิม อังกะลุง) มาบรรเลงร่วมกับวงดนตรีไทย การทำอาหารต่างชาติแต่ปรุงรสแบบไทย (สุกี้ก็ ที่คนไทยปรุงมีลักษณะเป็นอาหารไทยมากกว่าอาหารญี่ปุ่น) เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่คู่มากับสังคมไทย เกิดสุนทรียะที่มนุษย์สามารถรับรู้ถึงคุณค่าความดีความงามและถ่ายทอดได้ทำให้เกิดเอกลักษณ์ของความเป็นไทย และเป็นมรดกที่สำคัญซึ่งเป็นความภูมิใจ แสดงถึงเกียรติภูมิ ศักดิ์ศรีของไทย ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน

ต้องร่วมใจอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่สืบสานวัฒนธรรมที่ตึงามนี้สืบไปเพราะวัฒนธรรมไทย เป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมไทย ทั้งยังเป็นเครื่องวัดความเจริญ หรือความเสื่อมของสังคมได้อย่างชัดเจน

7. สรุป

ความงดงามของสุนทรียศาสตร์นั้นไม่เพียงแต่มองผ่านภาษาและจินตนาการของผู้แต่งที่เกิดขึ้นจากการใช้ภาษาที่สื่อสารมายังผู้อ่านจนทำให้ผู้อ่านเข้าถึงจินตนาการของผู้แต่งผ่านภาษาที่สวยงาม แม้ว่าผู้รับสารบางคนอาจจะรับสารได้ไม่เท่ากันแต่ก็เกิดจินตนาการสร้างสรรค์ทางอารมณ์หรือการรับรู้ความงามของภาษาได้อย่างซาบซึ้งเช่นกัน อีกทั้งยังเป็นเครื่องสื่อความหมายให้คนทั่วไปได้เห็นคุณค่าและความสำคัญของศิลปวัฒนธรรม ในขณะที่ภาษาทำหน้าที่สืบทอดวัฒนธรรมประชาชนและผู้ศึกษาย่อมสามารถมองเห็นและเข้าใจสิ่งที่ภาษาได้สะท้อนออกมา การมองเห็นและเข้าใจศิลปวัฒนธรรมของตนเป็นสิ่งที่น่าส่งเสริมให้เกิดขึ้นเป็นอย่างยิ่ง การใช้ภาษาไทยให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย จึงเป็นเรื่องที่หลากหลายและละเอียดลออมีทั้งที่เป็นหลักการและที่เป็นศิลปะคนที่สามารถใช้ภาษาได้ตามจุดประสงค์อย่างมีศิลปะและมีประสิทธิภาพต้องอาศัยการเรียนรู้และฝึกฝนอย่างจริงจังเพราะเป็นเครื่องแสดงเอกลักษณ์ของชาติและศักดิ์ศรีของชาติที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งถือเป็นความมั่นคงของชาติอย่างชัดเจนโดยมีภาษาเป็นเครื่องมือถ่ายทอดที่สำคัญที่สุด

References

- Banthoeng Pha Phichitchut. (2006). *Tradition Thailand Culture and faith*. Bangkok : O.E.S.Phrin Ting Hao.
- Duangmon Chitchamnong. (1993). *Aesthetics in Thai*. 2nd Edition, Bangkok: Thammasan.
- Duangmon Chitchamnong and Suchitra Chongsathitwatthana. (2012). *Patterns and Aesthetics and Thai Literature Unit 8, Instructional Materials in Thai Literature*. 2nd Edition, Nonthaburi : Sukhothai Thammathirat Open University.
- Prasit Kapklon and Nipphon Insin. (1990). *Language Culture*. Bangkok: Thai Watthanaphanit.
- Ratchabandittayasathan. (2013). *Photchananukrom Chaba Ratchabandittayasathan 2011*. 2nd Edition, Bangkok: Nanmeebooks.

- Ruenruethai Satchaphan. (2011). *Literary Studies*. Bangkok: Tampanya.Wirun
- Tangcharoen. (2003). *Aesthetics for life*. 2nd Edition, Bangkok: Santisiri Kan Phim.
- Wirachai Michop. (1987). *Judgment Language and Thai Culture*. Bangkok: Aksonbandit.
- Sakon Phungamdi. (2004). *Visual Basic*. Bangkok: bookpoint.
- Ari Sutthiphan. (2010). *Aesthetic Experience*. Bangkok: SamnakphimTono.